

**И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИ**

Ж. БАЛАСАГЫН АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ УЛУТТУК УНИВЕРСИТЕТИ

Д 13.23.673 диссертациялык кеңеши

Кол жазма укугунда
УДК 37:372.881:377.5:811.512.154

Кашкариева Миргул Абибиллаевна

**КЫРГЫЗ ТИЛИН КОЛЛЕДЖДЕРДЕ КОММУНИКАТИВДИК
КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮККӨ НЕГИЗДЕП ОКУТУУНУН
ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ**

13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы
(кыргыз тили)

Педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук
даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациянын
АВТОРЕФЕРАТЫ

Бишкек – 2024

Диссертациялык иш Батыралы Сыдыков атындагы Кыргыз-Өзбек эл аралык университетинин мектепке чейинки жана башталгыч билим берүүнүн педагогикасы жана усулу кафедрасында аткарылды.

Илимий жетекчи: **Чыманов Жеңишбек Арыпович**
педагогика илимдеринин доктору,
Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин филологиялык билим берүүнүн технологиялары кафедрасынын профессору

Расмий оппоненттер: **Добаев Кыргызбай Дүшенбекович**
педагогика илимдеринин доктору, профессор
Кыргыз билим берүү академиясынын илимий изилдөөлөрдү уюштуруу лабораториясынын башкы илимий кызматкери
Джороев Ташболот Абдыхайымович
педагогика илимдеринин кандидаты, доцент,
Ош мамлекеттик университетинин квалификацияны жогорулатуу борборунун директору

Жетектөөчү мекеме: А. Мырсабеков атындагы Ош мамлекеттик педагогикалык университетинин педагогика жана психология, кыргыз тили жана адабияты кафедралары (723500, Кыргыз Республикасы, Ош шаары, Н.Исанов көчөсү, 73а)

Диссертациялык иш 2025-жылдын 31-январда саат 13.00дө И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетине жана Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетине караштуу педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) жана психология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн диссертацияларды коргоо боюнча Д 13.23.673 диссертациялык кеңешинин отурумунда корголот. Дареги: 720023, Бишкек ш., 10-кичи району, Т. Саманчин көчөсү, 10-а.

Диссертацияны коргоону онлайн-көрсөтүү үчүн идентификациялык коду: <https://vc.vak.kgbc/b/d13-%20oyf-pc2-yug>

Диссертация менен И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин (Бишкек ш., Раззаков көч., 51А), Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин (Бишкек ш., Фрунзе көч., 547) илимий китепканаларынан жана <https://vak.kg/> сайтынан таанышууга болот.

Автореферат 2024-жылдын 31-декабрда таркатылды.

Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы,
педагогика илимдеринин кандидаты, доцент — Д. К. Омурбаева

ИШТИН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Ааламдашуу процессиндеги өзгөрүүлөргө ыңгайлашкан адистерди даярдоо азыркы коомдун эң маанилүү милдеттеринин бири болуп саналат. Мына ушундай тез өзгөрүп турган замандын агымында биздин өлкөдө да билим берүү тармагында ааламдашуу процессиндеги өзгөрүүлөргө адаптацияланган адистерди даярдоо учурдун көйгөйлүү маселелеринин бири болууда. Бул талап КР президенти Жапаров Садыр Нуркожоевичтин «Инсандын руханий-адеп-ахлактык өнүгүүсү жана дене тарбиясы»(2021), «Улуттук нарк тууралуу» (2022) жарлыктарында өзгөчө милдет катары бүт коомчулуктун алдына коюлган.

Натыйжада советтик түзүлүштөгү калыптанган мектеп, орто жана жогорку билим берүү тармактары бүгүнкү күндө гимназия, колледж, бакалавр, магистратура сыяктуу жаңы формаларды практикага киргизди. Алар тез өзгөрүп жаткан коомго ыкчам жана эффективдүү кызмат кылууга багытталды. Мына ушундай тез өзгөрүп турган замандын агымында биздин өлкөдө да билим берүү, маданият, компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун теориялык негиздери боюнча Л.С. Выготский (2016), И.А. Зимняя (2003), А.А. Леонтьев (2002), А.К. Маркова (1990), Л.А. Петровская (2007) ж.б., ал эми методикалык жактан С.Н. Барышникова (2006), В.Н. Мещерякова(2016), Н.М. Зорина (2020) ж.б. орус окумуштуулары тарабынан изилденип, бир катар маселелер чечилген. Бул маселеге өзбек педагог-окумуштууларынан С.Р. Шейхмамбетов (2015), Х.Б. Бабажанов (2016), М.Х. Тохтаходжаева (2016) ж.б., тажик педагог-окумуштууларынан С.Н. Алиев (2015), Г.Р. Рахмонов (2007) ж.б., казак педагог-окумуштууларынан К.Б. Жаксылыкова (2016), У.Е. Мусабеева (2008), Р.А. Авакова (2003) ж.б., кыргыз педагог окумуштууларынан И.Б. Бекбоев (2011), К.Д. Добаев (2012), С.К. Рысбаев (2014), М.Х. Манликова (2016), А.Ж. Муратов (2013), Ж.А. Чыманов (2013), В.И. Мусаева (2014) ж.б. кайрылып, өз изилдөөлөрүнүн максатына ылайык сөз кылышкан. Кыргыз тилин жана адабиятын окутууну инновациялоо, компетенттүүлүктөргө негиздеп жүргүзүү маселелери боюнча Б.М. Акматов (2016) жана А.С. Муканбетованын (2011) эмгектерин баса белгилөөгө болот.

Ал эми кыргыз тилин экинчи тил катары жогорку окуу жайларында коммуникативдик багытта окутуунун методикасын К.А. Биялиев (2010) ар тараптуу изилдөөгө алып, докторлук диссертациялык ишин коргогон. Жогорку окуу жайларында кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин тилдик компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун лингводидактикалык негиздери М.М. Сыдыкбаеванын (2016) докторлук диссертациясында ошондой эле ЖОЖдордо кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүүдө текст менен иштөөнүн методикасы З.Ж.Каразакованын (2012) кандидаттык диссертациялык ишинде каралган. Ал эми колледждерде кыргыз тилин окутууда текстти колдонуунун методикасы аттуу Н.Р. Суранованын (2017) кандидаттык диссертациялык ишин айтсак болот.

Колледж атайын орто кесиптик билим берүүчү окуу жайы катары 2000-

жылдардын башынан тартып ачылып, Кыргызстандагы билим берүүчү, адистерди даярдоочу келечектүү мекеме катары таанылган. Орто кесиптик билим берүүчү окуу жайларында окууга болгон суроо-талаптар улам барган сайын өсүп, колледждердин көбөйүшү, даярдалуучу адистиктер да учур талабына ылайык улам арбып бара жатат.

Ошентсе дагы колледждин окутуучулары менен аңгемелешип, пикир алышып, эксперимент жүргүзүп, өзүбүз иликтеген теманы колледжде окутууда төмөндөгүдөй **карама-каршылыктар** орун алганын аныктадык:

- колледждерде кыргыз тили боюнча 9-класс базасындагы биринчи курстардын окуу программалары, орто мектептин жогорку классынын окуу программасынан анча айырмаланбай тургандыгы;
- колледждерде кыргыз тилин компетенттүүлүктөргө, айрыкча, коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологиялары иликтенип практикага сунуш кылынбай келгендиги;
- инновациялык технологиялар колдонулса да студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүгү өркүндөтүлбөгөндүгү;
- кыргыз тилин окутуу процессинде коммуникативдик компетенттүүлүк боюнча окутуучунун усулдук тажрыйбалары кеңейтилбегендиги ж.б.

Жогоруда белгиленген маселелерди чечүү үчүн, кыргыз тилин колледждерде окутуу процессинде студенттердин баарлашуу маданиятын арттыруу проблемаларын чечүү изилдөө ишибиздин темасын: **«Кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологиялары»** деп алууну шарттады.

Диссертациялык изилдөө темасынын ири илимий программалар (долбоорлор) же негизги илимий-изилдөө иштер менен байланышы. Диссертация Кыргыз Республикасынын Президентинин «Инсандын руханий-адеп-ахлактык өнүгүүсү жана дене тарбиясы» жөнүндөгү жарлыгынын, «Кыргыз Республикасынын жарандарын, жаш муундарын рухий-адептик, патриоттук жактан тарбиялоо концепциясынын» идеяларын ишке ашырууга багытталып, Батыралы Сыдыков атындагы Кыргыз-Өзбек эл аралык университетинин мектепке чейинки жана башталгыч билим берүүнүн педагогикасы жана усулу кафедрасынын илимий-изилдөө иштери менен байланышат.

Изилдөөнүн максаты: колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологияларын иштеп чыгуу, анын жыйынтыктарын эксперименттик текшерүүлөрдөн өткөрүү менен практикада колдонууга сунуш кылуу.

Изилдөөнүн милдеттери:

1. Коммуникативдик компетенттүүлүк маселесин лингвистикалык, педагогикалык жана психологиялык жактан иликтеп, жалпылаштыруу;
2. Колледждерде кыргыз тилин окутуудагы коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун педагогикалык жана психологиялык негиздерин аныктоо;

3. Колледждерде кыргыз тилин окутуунун натыйжалуу формаларын, каражаттарын жана методдорун аныктап, изилдөөдөн алынган натыйжаларды эксперименттен өткөрүү жана практикага сунуш кылуу.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык мааниси:

1. Коммуникациянын лингвистика, психология жана педагогикада изилдениши талдоого алынуу менен, аны кыргыз тилин окутууда пайдалануунун теориялык жана практикалык негиздери берилгендигинде;

2. Студенттердин кыргыз тилинде коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүнүн негизги каражаты катары кеп ишмердүүлүгү алынгандыгында;

3. Коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуу технологияларынын иштелип чыгышында.

Изилдөөнүн практикалык мааниси. Изилдөөдөн алынган натыйжалар, практикалык сунуштар, сабактын моделдери, технологиялары колледждерде кыргыз тилин компетенттүүлүккө негиздеп окутууга даяр маалыматтарды бере алат. Кыргыз тили сабагынын мазмунун, окутуунун ык-жолдорун өркүндөтүүгө, окутуунун натыйжаларын жакшыртууга кызмат кылат.

Диссертациянын коргоого коюлган негизги жоболору:

1. Кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутууда баарлашуу боюнча лингвистика, педагогика жана психология илимдеринин тыянактарына, жыйынтыктарына таянуу менен алардын педагогикада иштелип чыгышын айкалыштыруу гана жакшы натыйжаларга жетишүүгө шарт түзөт.

2. Кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутууда педагогикалык-дидактикалык жана психологиялык проблемалары менен биримдикте чечилиши зарыл.

3. Коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутууда күтүлүүчү натыйжаларды окутуунун интерактивдүү методдорун чыгармачылык менен колдонуу азыркы мезгилдин талабы болуп саналат.

Изденүүчүнүн жеке салымы. Изилдөөдөгү теориялык, методикалык жана практикалык маселелери толугу менен изденүүчү тарабынан жекече иштелди. Практикалык сунуштарды берүүдө илимий-методикалык эмгектерге таянуу менен изденүүчүнүн жеке тажрыйбасы да пайдаланылды. Коммуникативдүүлүктүн кыргыз тили сабагында колдонуунун ык-жолдору технологияларынын үлгүлөрү өз алдынча иштелди. Алынган натыйжалар, сунуштар боюнча сабактар изденүүчүнүн өзү тарабынан өтүлдү жана анын сунуш кылган үлгүлөрү менен педагогикалык эксперименттик текшерүүлөрдөн өтүп, алынган жыйынтыктар боюнча иштин мазмунуна толуктоолор изденүүчү тарабынан өз алдынча иштелди.

Диссертациялык изилдөөнүн жыйынтыктарын апробациялоо. Республикалык жогорку окуу жайлар аралык илимий-практикалык конференцияларда, семинарларда, тегерек столдордо, ар кандай тренингдерде изилдөөнүн жүрүшү, анын натыйжалары боюнча илимий баяндамалар

жасалды, талкууланды. Изилдөөнүн негизги жыйынтыктары республикалык илимий басылмаларда, илимий журналдарда жарыяланды.

Изилдөөнүн эксперименталдык базасы. Батыраалы Сыдыков атындагы Кыргыз-Өзбек эл аралык университетинин кесиптик колледжи, М.М.Адышов атындагы Ош технологиялык университетинин гуманитардык-технологиялык колледжи, Баткен областындагы М.М.Таиров атындагы Кызыл-Кыя гуманитардык-педагогикалык институтунун орто кесиптик билим берүү бөлүмү жана Б.Осмонов атындагы ЖАМУнун Жалал-Абад колледжинде сабактар өтүлүп талкууланды.

Диссертациянын жыйынтыктарынын толук жарыяланышы. Илимий иштин негизги мазмуну 11 макалада чагылдырылды анын ичинде РИНЦ системасында импакт фактору 0,1 ден жогору 6 макала жарык көргөн.

Диссертациянын түзүлүшү жана көлөмү. Диссертация киришүүдөн, үч баптан, ар бир бөлүмдүн корутундусунан, жалпы корутундудан, практикалык сунуштардан, библиографиядан жана тиркемеден турат. Жалпы көлөмү – 168 бет.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Киришүүдө изилдөө ишин жүргүзүү үчүн тандалып алынган теманын актуалдуулугу аныкталып, аны тандап алуудагы педагогикалык негизги шарт жагдайлар жөнүндө, изилдөө ишинин темасынын илимий мекемелердин базасында жүргүзүлгөн илимий изилдөө иштери менен болгон байланышы, максат-милдеттери, изилдөөнүн илимий жанылыгы, алынган натыйжалардын практикалык мааниси, изилдөөнүн апробацияланышы, анын натыйжаларынын жарыяланышы, эксперименталдык базасы жөнүндө маалымат берилди.

Биринчи бап «Кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун жалпы маселелери» деп аталып анда студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун методологиясы жана методу, педагогикалык шарттары окутуу методикасындагы соңку талаптардын негизинде каралды.

Диссертациянын биринчи баптын бөлүмдөрү **«Коммуникациянын лингвистикада изилдениши»**, **«Коммуникациянын психологияда изилдениши»** жана **«Баарлашуунун педагогикалык жактан иштелиши»** деп аталып, анда **«коммуникативдүүлүк»**, **«баарлашуу»**, **«компетенция»** ошондой эле **«коммуникативдик компетенттүүлүк»** түшүнүктөрүнө терминологиялык анализ берилди.

Биринчи баптын биринчи бөлүмү «Коммуникациянын лингвистикада изилдениши» деп аталып коммуникацияга, текстке кыргыз тилчи окумуштуулары да кайрылып, өз эмгектерин жарыялап келе жатышкандыгы каралат. Бул багытта С. Өмүралиеванын, Б. Усубалиевдин, С. Мусаевдин, Т. Маразыковдун эмгектери бар. Биздин ишибизге түздөн-түз тиешелүү болгон профессор Т. Маразыковдун соңку эмгектерине да токтолобуз. Анткени ал эмгектеринде коммуникациянын лингвистикалык табиятын ачып берүүгө карата бир катар керектүү маалыматтарды чагылдырылган. Лингвистикадагы

изилдөөнүн жаңы багыттары жана жаңы парадигмалары тууралуу орус жана кыргыз тил илиминде соңку мезгилдерде бир катар фундаменталдуу эмгектер жаралган. Алардын ичинен 2005-жылы жарык көргөн Н.Ф. Алефиренконун «Современные проблемы науки о языке», 2006-жылы басылган Л.Н. Чурилинанын «Актуальные проблемы современной лингвистики», В.А. Маслованын 2008-жылы чыккан «Современные направления в лингвистике», Т.С. Маразыковдун 2014-жылы басылган «Текст маалымат алмашуунун негиздери» сыяктуу бир нече эмгектерди көрсөтүүгө болот. Коммуникациянын лингвистикада изилденишин окумуштуулардын пикирлери менен салыштырып, коммуникация-бул баарлашуу деген тыянакка келебиз. Мындан улам коммуникация тек гана сүйлөшүү, маалымат алмашуу менен чектелбеген ал адамдын таанып-билүү ишмердүүлүгүнүн негизи экендиги белгилүү болот. Коммуникация аркылуу адамдар байланыш-катнаш жасайт, маалымат алмашат, биргелешкен иш-аракеттерди жүргүзөт, жаңы нерселерди табат, коомду өзгөртөт.

Биринчи баптын экинчи бөлүмү «Коммуникациянын психологияда изилдениши» деп аталып, психология илими коммуникацияны «баарлашуу», (общение) катары карап, баарлашуунун психологиясын илимдер аралык мамилелер маселеси менен биримдикте карайт. Илимдин бул тармагында баарлашуунун мүнөздөмөсү, каражаттары, факторлору, баарлашууда таасир этүүнүн жолдору, каражаттары, баарлашуунун курактык өзгөлүктөрү тууралуу психологиялык өңүттөн изилдөөлөрдү жүргүзөт. Баарлашуунун психологиясы илиминин көрүнүктүү өкүлдөрү болуп В.М. Мясичев, А.А. Бодалев, А.Г. Ковалев, Б.Г. Аняньев, А.В. Волкова, Б.Ф. Ломов, А.А. Леонтьев, У.П. Ильин жана башкалар эсептелет. Изилдөөбүздүн максатына ылайык аталган илим тармактарынын баарлашуу боюнча берген жыйынтыктарын өз-өзүнчө бөлбөй, баарлашуу ишмердүүлүгү катары каралат. Бул боюнча окумуштуулар арасында бир нече пикирлер айтылат. Б.Ф. Ломов, А.А. Леонтьева, А.В. Мудрин жана башкалар баарлашууну «ишмердүүлүк», «ишмерлүүлүктүн өзгөчө түрү», «ишмердүүлүктүн формасы» катары карашат. Кандай болгон күндө да баарлашуу адамдын бардык ишмердүүлүгүн коштоп жүргөн ишмердүүлүк деп түшүнүп, баарлашуунун ушул өңүттө окутууну туура көрөбүз. Адам коомдо гана жашап, коомдо гана өз ишмердүүлүгүн жүргүзөт. Кандай гана ишмердүүлүк болбосун ал маалымат алмашууга, сүйлөшүүгө, карым-катнаш жасоо менен жүрөт, ишке ашат. Демек сүйлөшүү, баарлашуу белгилүү бир суроо-талаптарды аткарып, белгилүү зарылдыктан улам ишке ашат. Бул боюнча иште психология боюнча баарлашуунун муктаждыктары ачык көрсөтүлөт. Баарлашуунун максаттарын аныктоо аркылуу коммуникативдүүлүктүн функцияларын тактап алууга мүмкүнчүлүк түзүлөт.

Ал эми биринчи баптын үчүнчү бөлүмү «Баарлашуунун педагогикалык жактан иштелиши» деп аталып анда коммуникациянын педагогикалык жактан иштелиши каралат. Баарлашуу колледж студентинин психикалык жана социалдык жактан өнүгүүсүнүн маанилүү факторлорунун бири болуп саналат. Баарлашуу бирдиктүү ишмердүүлүктү тейлеп, анын макулдашуу, келишүү

менен ишке ашышын камсыз кылат. Баарлашууга болгон суроо-талап адам баласынын базалык суроо талаптарынан болуп саналат. Колледждеги өспүрүм курактагы студенттин баарлашуусу өзгөчө мааниге ээ болуу менен, өзү теңдүүлөр менен сүйлөшүүсү активдүү болуп, теңтуштарынын арасында өз ордун табууга болгон аракеттери да баарлашуу аркылуу ишке аша баштайт. Орто кесиптик билим алуу курагындагы студентге маалымат берүү булактарын чөктөөгө болбойт. Колледжде билим берүүдө баарлашуу - окутуунун уюштуруунун өзгөчө ыгы болуп, студентти таанып-билүүнүн каражаты катары кызмат кылат. Ар бир окутуучу педагогикалык баарлашуунун технологияларын мыкты билүүгө жана аны окутуу-үйрөтүү процессинде ыктуу жана натыйжалуу колдоно билүүсү зарыл. Педагогикалык баарлашуу - бул бир эле мезгилде таалим-тарбия ишин уюштуруунун ыгы, билим берүүнүн каражаты, студенттерди таанып-билүүнүн каражаты. Педагогикалык баарлашуу ишмердүүлүктүн өзгөчө формасы болуп саналат. Колдонулуп жаткан программада берилген 11-класс базасы үчүн кептик жана грамматикалык темалар менен сабак өтүлүп, жалпысынан 40 саат (3 кредит) менен пландаштырылган.

Ошундай эле 9-класс базасындагы тайпаларга да мектептин 10-11-классынын окуу программасы менен шайкеш пландаштырылып семестрге 40саат (3 кредит) саат менен сабактар өтүлөт

Диссертациялык иште орто кесиптик билим берүүнүн кыргыз тили үчүн атайын окуу китептеринин жоктугуна байланыштуу, окутуучулар ЖОЖдордун жана орто мектептин 10-11-классынын стандарттарын, окуу программаларын салыштыруу менен колледж үчүн тематикалык пландарды иргеп алуу жагын карап, тарыхый-эволюциялык аспектиде обзор берилип, алардын дидактикалык-мазмундук маңызы талданат.

Экинчи бап «Кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуу боюнча изилдөөнүн материалдары жана методдору» деп аталып, анда изилдөөнүн материалы катары орто кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик стандартта, окуу программаларында талап кылынган коммуникативдик компетенттүүлүк боюнча анализ көрсөтүлөт.

Иштин методологиясы менен методдоруна жана толугу менен эксперименталдык-тажрыйбалык иштердин жүрүшүнө багытталып, коммуникативдик компетенттүүлүккө калыптандыруунун жолдору, ыкмалары, шарттары тууралуу кенен сөз болот.

Экинчи баптын биринчи бөлүмү «Илимий изилдөөнүн материалдары» деп аталып эмгекти жазууда таяныч болгон жана изилдөөгө алынган материалдар чагылдырылат.

Изилдөөнүн объектиси болуп – колледждерде кыргыз тилин окутуу процесси болду.

Ал эми изилдөөнүн предмети болуп – колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуу болду.

Диссертациянын материалдары болуп биринчи кезекте КРдин Президентинин жарлыктары («Инсандын руханий-адеп-ахлактык өнүгүүсү жана дене тарбиясы», «Улуттук нарк жөнүндө»), мыйзам актылары («Кыргыз Республикасынын Билим берүү жөнүндөгү», «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тили жөнүндөгү»), концепциялар («Кыргыз Республикасынын жарандарын, жаш муундарын рухий-адептик, патриоттук жактан тарбиялоо концепциясы»), орто кесиптик билим берүүнүн адистиктер боюнча стандарттары, окуу программалары, Кыргыз Республикасынын мектептеринде кыргыз тилин эне тили катары жана экинчи тил катары окутуунун стандарттары, кыргыз тилинин типтүү программасы жана негизги билим берүү программалары, ошондой эле темага байланыштуу материалдар жана илимий эмгектер талдоого алынды.

Орто кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик стандартында кыргыз тилин окутуунун негизги максаттары катары булар көрсөтүлөт:

- Студенттерди официалдуу жана официалдуу эмес чөйрөдө зарыл болгон тил каражаттарын өз алдынча пайдаланып сүйлөй алууга;
- Иштиктүү иш кагаздарын кыргызча даярдоону камсыз кылган билимге ээ кылуу менен мамлекеттик тил боюнча белгилүү деңгээлде кептик потенциалды жаратуу жана коммуникативдүүлүктү калыптандыруу;
- Өз умтулууларын башка адамдардын жана социалдык топтордун кызыкчылыктары менен байланыштырууга даярдоо;
- Өз көз карашын позициялардын ар түрдүүлүгүн таануунун жана башка адамдардын (диний, этникалык, кесиптик, инсандык) баалуулуктарын урматтоонун негизинде коргоп калууга;
- Көйгөйлөрдү чечүү үчүн керектүү маалыматтарды алуу жана аны оозеки жана жазуу жүзүндө берүү, диалог куруу мүмкүнчүлүгү;
- Баарлашууда эмоционалдык интеллектти колдонуу жана өркүндөтө билүү болуп саналган.

Стандартта белгиленгендей кыргыз тилин колледждерде окутууда ошол эле материалдарды окутуудагы жалпы максаттар жана милдеттер негизинен сакталат. Бирок орто кесиптик билим берүүдө мамлекеттик тилди тереңирээк үйрөтүүгө, кыргыз элинин салттарын, улуттук маданиятын ошондой эле кесибине байланыштырып окутууга өзгөчө басым жасалат.

Кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик негизде окутуу учурдун актуалдуу маселеси бойдон турууда. Айрыкча өткөөл курактагы колледждин студенттеринин коммуникативдик иштеринин канааттандыраарлык деңгээлде эмес экендиги бул маселени тереңден ар тараптуу изилдөө зарылдыгын туудурат. Биздин изилдөө ишибизде кыргыз тилин окутуунун азыркы абалы жана көйгөйлөрү изилденди ошондой эле эксперименттик иштер жүргүзүлүп окутуу жана тарбиялоо иштеринде колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологияларын колдонуунун зарылдыгы бекемделди.

Экинчи баптын экинчи бөлүгүндө педагогикалык эксперименттик иштердин жүрүшү жана жыйынтыктары каралды.

Баптын экинчи бөлүмү «Илимий изилдөөнүн методдору» деп аталат да, адегенде ишти жазууда колдонулган теориялык методдорду көрсөттүк. Изилдөө ишибиздин илимий-теориялык деңгээли жогору болушу үчүн теманын методологиялык негиздерин үйрөнүү, б.а. илимий эмгектерди изилдөө жана колдонуу, баарлашуу, колледждердин студенттеринин оозеки жана жазуу жумуштарын анализдөө, студенттер жазган жазуу жумуштарын талдоо, анкета алуу, байкоо, окутуучулардын тажрыйбаларын байкоо сыяктуу методдорду пайдаландык. Бул методдорду кайсыл учурда, эмне максатта колдонгондугубуз да ушул бөлүмдө чагылдырылды.

Эксперимент жүргүзүү үчүн төмөнкүдөй максаттар коюлду:

1. Коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологияларын иштеп чыгуу жана аны андан ары өркүндөтүүнүн мүмкүнчүлүктөрүн ачып берүү.

2. Колледждерде студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун жолдорун тактоо.

3. Коммуникативдик компетенттүүлүктү калыптандыруу максатындагы иш-аракеттерге талдоо жүргүзүү.

Изилдөөдө аталып жаткан иштердин негизинде эксперименттик иш-аракеттер үч этаптан жүргүзүлдү. Алгач ар бир этаптын максаты жана милдеттери аныкталды. Ар бир этаптын максатына ылайык илимий-методикалык эмгектер, методика багытындагы бир нече китептер өздөштүрүлдү жана билим берүү багытындагы ченемдик укуктук актылар менен тааныштырылды. Мындан сырткары байкоо жүргүзүү, сурамжылоо, баарлашуу, тесттик суроолор, сабактарга катышуу, коммуникативдик компетенттүүлүккө негизделген сабактардын үлгүлөрүн иштеп чыгуу, студенттердин сүйлөөсүн, угуп түшүнүүсүн жана окуп жазуусун талдоо, окутуучулар менен семинар тренингдерди өткөзүү жана башкалар болду. Студенттердин билим деңгээлин тереңдетүү максатында техникалык көрсөтмө каражаттарды, санарип технологияларды колдонууну ошондой эле интернет ресурстарын да кеңири пайдалануу учурда актуалдуу экендигине көңүл бурулду.

Экинчи баптын үчүнчү бөлүмү «Педагогикалык эксперименттик иштердин жүрүшү жана жыйынтыктары» деп аталды. Мында эксперименттик иштерге Ош областындагы Батыраалы Сыдыков атындагы Кыргыз-Өзбек эл аралык университетинин кесиптик колледжи, М.М. Адышов атындагы Ош технологиялык университетинин гуманитардык-технологиялык колледжи, Баткен областындагы М.М. Таиров атындагы Кызыл-Кыя гуманитардык-педагогикалык институтунун орто кесиптик билим берүү бөлүмү жана Б. Осмонов атындагы ЖАМУнун Жалал-Абад колледжи тандалды.

Бул тажрыйба ишине жалпы 206 студент катышты, алардын ичинен 103 студент контролдук (байкоо) жана 103 студент эксперименталдык (тажрыйба) топто иш жүргүздү. Эксперименттик иштин аныктоочу (констатациялоочу) биринчи этабы 2020-2022-жылдары болгон маалыматтар 2.1-таблицада берилди.

2.1-таблица – Эксперименттик иштин аныктоочу (констатациялоочу) биринчи этабы (2020-2022-жылдар)

Максаты	-теориялык жана практикалык абалын өздөштүрүү; -жалпылаштыруу; -илимий тыянактарды чыгаруу.
Милдети	-педагогикалык эксперименттик иштерди жүргүзүүнүн методдорун, ык-жолдорун, аныктоо жана өркүндөтүү.
Изилдөөнүн Методдору	-SWOT-талдоо; -жалпылаштыруу; -колледж студенттери менен баарлашуу; -сурамжылоо; -сабактарга катышуу; -студенттердин сүйлөө кебин, жазуусун жана угуп түшүнүүсүнө талдоо жүргүзүү.
Натыйжалары	-колледждерде кыргыз тилин окутууда сабактын максатына ылайык коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун шарттары аныкталды; -кыргыз тили окутуучуларынын коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуудагы студенттерге тийгизген алгылыктуу таасирлер белгиленди.

Биринчи этапта сурамжылоого 206 студент катышып, колледждердеги студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүккө багытталган окутуунун жалпы абалы аныкталды. Аны аныктоо үчүн төмөнкүдөй *критерийлер (чен-өлчөмдөр) колдонулду.*

1. Бул этапта студенттер менен кеңири баарлашуу болду.

2. Алар менен кыргыз тилин кантип окутса кызыктуу болот деген суроонун айланасында талкуу уюштурулуп, кандай сабактар студенттерди кызыктырарын аңгемелешүү жолу менен аныктадык.

3. Колледждердин китепканаларындагы кыргыз тилине байланыштуу китептерди кандай окуп жаткандыгын билүү үчүн студенттердин окурмандык формулярлары текшерилди.

4. Кеп ишмердүүлүк боюнча студенттердин оозеки жооптору жана жазма иштери талданды.

5. Студенттер кыргыз тили сабагында угуп түшүнүү жана жазуу көндүмдөрүн өркүндөтүүсү жана логикалык ой-жүгүртүүсүн ошондой эле сүйлөө кебин өркүндөтүүсү анализге алынды.

6. Студенттер кыргыз тили сабагында угуп түшүнүү жана жазуу көндүмдөрүн өркүндөтүүсү жана логикалык ой-жүгүртүүсүн ошондой эле сүйлөө кебин өркүндөткүсү келээри белгилүү болду. Алардын суроо-талаптарына ылайык кеп ишмердүүлүктүн түрлөрү боюнча интерактивдүү ыкмалар менен тапшырмалар даярдалып, сабактарда колдонулду.

Колледждердеги студенттердин экспериментке чейинки коммуникативдик деңгээли төмөнкүдөй аныкталды (мында тайпалар текшерүү жана эксперименталдык болуп бөлүнө элек, баары – 206 студент) маалыматтар 2.2-таблицада берилди.

2.2-таблица – Колледждердин студенттеринин экспериментке чейинки коммуникативдик деңгээли

№	Экспериментке катышкан колледждер	Студенттердин саны	Жогорку деңгээли	Ортоңку деңгээл	Төмөнкү деңгээл
1	КӨЭУ кесиптик колледжи	54	19%	37%	44%
2	БатМУнун М.М.Гаиров атындагы Кызыл-Кыя гуманитардык институтунун орто кесиптик колледжи	50	24%	42%	34%
3	ОшГУнун гуманитардык-технологиялык колледжи	50	24%	38%	38%
4	ЖАМУнун Жалал-Абад колледжи	52	25%	38%	37%
	Жалпы:	206	22,3%	39%	38,3%

Студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн баалоо үчүн чен-өлчөмдөрү (критерийлери) ар кандай аспектилерди камтып, алардын баардык маанилүү компоненттери эске алынды. Студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүгү студенттин сүйлөшүү, жазуу, угуу жана түшүнүү жөндөмдөрүнө көңүл бурулду. Төмөндө, студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүгүн баалоонун негизги чен - өлчөмдөрү келтирилген (2.3-таблица).

2.3-таблица – Коммуникативдик компетентүүлүктү баалоонун көрсөткүчтөрү

№	Деңгээлдер	Чен-өлчөмдөрү (критерийлери)
1	Жогорку (7-10 балл)	<p>Коммуникативдик деңгээлди баалоо үчүн студенттин сүйлөшүү, угуу, жазуу жана визуалдык маалыматтарды кабыл алуу мүмкүнчүлүктөрүнүн жогору болушу;</p> <p>Сүйлөөчүлөрдүн грамматикалык, лексикалык жана фонетикалык нормаларды канчалык туура колдонушу; тилдин туура жана маңыздуу колдонулушу, сөздөрдүн туура тандалышы;</p> <p>Ар түрдүү коммуникативдик кырдаалда студенттин өзүн алып жүрүүсү,</p> <p>Башкалардын сезимдерин түшүнүү жана туура жооп берүүсү;</p> <p>Ар түрдүү маданий жана социалдык контексттерде тил жана коммуникацияны туура колдонуусу</p>
2	Ортоңку (4-7 балл)	<p>Коммуникативдик деңгээлди баалоо үчүн студенттин сүйлөшүү, угуу, жазуу жана визуалдык маалыматтарды кабыл алуу мүмкүнчүлүктөрүнүн бир аз жогору болбошу;</p> <p>Тилдин туура жана маңыздуу колдонулушунан бир аз аксашы, сөздөрдүн туура тандоодо бир адашуусу;</p> <p>Ар түрдүү коммуникативдик кырдаалда студенттин өзүн алып жүрүүсүнүн бир аз чар жайыттыгы,</p> <p>Башкалардын сезимдерин түшүнүү жана туура жооп берүүсүнүн анчейин жакшы эместиги;</p> <p>Ар түрдүү маданий жана социалдык контексттерде тил жана коммуникацияны туура колдонуудан бир аз аксашы.</p>
3	Төмөнкү (4 баллдан төмөн)	<p>Коммуникативдик деңгээлди баалоо үчүн студенттин сүйлөшүү, угуу, жазуу жана визуалдык маалыматтарды кабыл алуу мүмкүнчүлүктөрүнүн жоктугу;</p> <p>Тилдин туура жана маңыздуу колдоно албашы жана сөздөрдүн туура тандай албашы;</p> <p>Ар түрдүү коммуникативдик кырдаалда студенттин өзүн алып жүрө албашы,</p> <p>Башкалардын сезимдерин түшүнүп жана туура жооп бере албашы;</p> <p>Ар түрдүү маданий жана социалдык контексттерде тил жана коммуникацияны колдоно албашы.</p>

Эксперименттик иштин изденүүчү (калыптандыруучу) экинчи этабы (2022-2023-жылдар) болгон маалыматтар 2.4 таблицада берилди.

2.4-таблица – Эксперименттик иштин изденүүчү (калыптандыруучу) экинчи этабы (2022-2023-жылдар)

Максаты	Сунушталган методдордун, иштелип чыккан сабактын үлгүлөрүнүн окуу процессиндеги майнаптуулугун текшерип чыгуу; эксперименттин жыйынтыгы менен алынган деңгээлдерди аныктоо; натыйжаларды илимий жактан мүнөздөө; окуучуларды контролдук жана эксперименталдык топторго бөлүштүрүү, бөлүштүрүүнүн чендерин жана себептерин көрсөтүү.
Милдети	Колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутууда кыргыз тили окутуучуларына кандай теориялык жана практикалык жардамдар керек экендигин аныктоо; студенттердин материалды өзөштүрүүгө карата суроо-талаптарын аныктоо;
Изилдөөнүн Методдору	Жалпылаштыруу жана жекелештирүү; баарлашуу; талдоо; анализ; синтез; долбоорлоо; салыштыруу; тестирилөө; математикалык-статистикалык эсептөө; моделдештирүү ж.б.
Натыйжалары	Колледждерде кыргыз тили сабагын окуткан окуткан окутуучуларга берилүүчү теориялык жана практикалык жардамдар негизинен аныкталды; адабий жомокторду инновациялык технологиялар менен окутуунун критерийлери, натыйжалуу методдору белгиленди.

Тажрыйба жүргүзүүчү тайпаларда методикалык иш-аракеттерди өзүбүз жүргүзүп турдук. Алар төмөнкүлөр болду: кыргыз тили окутуучусу студенттердин жаш жана психикалык өзгөчөлүгүн эске алуусу үчүн педагогикалык жана жалпы психологиялык эмгектер менен тааныштырып туруу; студенттин жашаган жерин, б.а. кыргыз тилинде сүйлөгөн жана мамлекеттик тил колдонулган (же колдонулбаган) чөйрөгө ылайык методикалык ыкмалар жана жолдор иштелип чыкты;

Көпчүлүк студенттердин пикири боюнча кыргыз тили сабагы грамматикалык эрежелерге көп басым жасалгандыктан, кызыксыз сабакка айланганын бир ооздон айтып өтүштү. Студенттер кыргыз тили сабагында угуп түшүнүү жана жазуу көндүмдөрүн жана логикалык ой-жүгүртүүсүн ошондой эле сүйлөө кебин өркүндөткүсү келээри белгилүү болду. Алардын суроо-талаптарына ылайык кеп ишмердүүлүктүн түрлөрү боюнча коммуникативдүүлүккө багытталган технологияларды пайдалануу менен тапшырмалар даярдалып, сабактарда колдонулду.

Эксперименттик иштин текшерүүчү (материалдарды жалпылоо жана жыйынтыктоо) үчүнчү этабынын (2021-2023) маалыматтар 2.5 таблицада берилди.

2.5-таблица – Эксперименттик иштин текшерүүчү (материалдарды жалпылоо жана жыйынтыктоо) үчүнчү этабы (2021-2023)

Максаты	Эксперименттин соңку натыйжаларын талдоо жана жыйынтыктоо; изилдөөнүн негизинде илимий-методикалык сунуштарды толуктоо; түзүлгөн моделдин натыйжалуулугун текшерүү; изилдөөнүн негизги илимий жыйынтыктарын диссертация катары жазуу; иш боюнча толуктоолорду жана сунуштарды дагы бир жолу киргизүү
Милдети	Кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негизделген технологиялар менен окутуу боюнча иштелип чыккан үлгүлөр менен сабак өтүү, алардын жыйынтыктарын талдоо; тема боюнча илимий-методикалык макалаларды жарыялоо; окутуучуларга теориялык жана практикалык жардам көрсөтүү үчүн ачык сабактарды, семинар-тренингдерди өтүү
Изилдөөнүн Методдору	Анализ жана синтез; жалпылоо жана системалаштыруу; салыштыруу; анкета берүү; тест алуу; рейтинг; жазуу иштери (дил баян, эссе, макала ж.б.); өзүн-өзү баалоо; математикалык жана статистикалык эсептөөлөр ж.б.
Натыйжалары	Кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутууга байланыштуу материалдар тандалып алынды; -кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутууда аудио жаздыруу, сабактын максатына ылайык видео үзүндүлөрдү пайдалануу бүгүнкү муундагы студенттер үчүн жакшы натыйжа берээри аныкталды; - ар бир студенттин мүмкүнчүлүгүн, талантын баалап, сабактын максатына ыңгайлаштырып, улуттук баалуулуктарды тереңден түшүндүрүү үчүн мыкты жемишин берээри көрсөтүлдү.

Бул мезгилде биз тандап алган колледждерде студенттер байкоо (контролдук) жана тажрыйба (эксперименталдык) топторго бөлүндү.

Тажрыйба жүргүзүүчү тайпаларга методикалык иш-аракеттерди өзүбүз жүргүзүп турдук.

Мына ушундай чыгармачыл иш аракеттерди эки жылда 40 сааттын (4 кредиттин) иштелмеси иштеп чыгарылды.

Эксперименттик иштин текшерүү этабы төмөнкүдөй жүргүзүлдү:

- студенттер менен баарлашуу, анкетирлөө ;
- окутуучулар менен баарлашуу, алардын муктаждыктарын аныктоо;
- сабактарга катышуу, сунуш кылынган сабактардын үлгүлөрү менен сабак өтүү жана салыштырып талдоо.

Экспериментке катышкан колледждин 9 база жана 11база 1-курс студенттеринин эксперименталдык билим деңгээлдерин кеп ишмердүүлүк боюнча текшерүүнүн жыйынтыктары алынды. Биринчи этапта КӨЭУнун кесиптик колледжи, БатМУнун М.М. Таиров атындагы Кызыл-Кыя гуманитардык-педагогикалык институтун билим берүү бөлүмү, ОшТУнун гуманитардык-технологиялык колледжи жана ЖАМУнун Жалал-Абад колледжинде окуган студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүнүн деңгээлин аныктоого багытталган эксперименталдык байкоо иштери жүргүзүлдү. Буга баары биригип - 206 студент катышып, алар менен аңгемелешүү жүргүзүлүп, жазуу иштерин (баяндама, дил баян жат жазуу) жаздырганда алардын дээрлик көпчүлүгү кырдаалга жараша өз оюн так жеткире албагандыгы, сүйлөмдү туура кура албагандыгы, сөз байлыгынын жардылыгы, оозеки 3 оюн толук айта албагандыгы байкалды.

Иштелип чыккан методиканы колдонууда студенттин коммуникативдик компетенттүүлүгү канчалык деңгээлде өнүгөөрү аныкталды жана ал төмөндөгүдөй жыйынтык берди:

2020-2023-жылдар аралыгында илимий ишибизге байланыштуу психологиялык, педагогикалык, лингвистикалык эмгектер өздөштүрүлүп эксперименттик этаптары, максаты, милдети, колдонуу методдору күтүлгөн натыйжалар аныкталды. Колледждерде окуган студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн теориялык жана практикалык маселелери иликтөөгө алынды. Илимий иште көтөрүлгөн маселелер боюнча бир нече илимий-практикалык конференцияларда талкууга коюлду.

Колледждерде кыргыз тилин окуган студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүгүнүн өнүгүү абалын аныктоого багытталган байкоо жана аңгемелешүү иштери ырааттуулугу менен аткарылды. Аңгемелешүүдөн колледж студентинин коммуникативдик компетенттүүлүгүнүн калыптанышына жана өнүгүшүнө тоскоол болгон жагдайларды аныктоо үчүн окутуучуларга жана студенттерге анкета суроолору берилди.

Бул этапта жүргүзүлгөн тажрыйбалардын материалдары ар тараптуу үйрөнүлдү, жалпылаштырылды жана математикалык-статистикалык метод менен жыйынтыгы чыгарылды (2.6-таблица).

2.6-таблица – Эксперименттен кийинки текшерүүнүн жыйынтыктары

№	Экспериментке катышкан колледждер	Студенттердин саны	Жогорку деңгээл	Орто деңгээл	Төмөнкү деңгээл
1	КӨЭУ Кесиптик колледжи	Эксперименттик тайпа 27 студент	33%	48%	18%
		Байкоочу тайпа 27 студент	30%	48%	22%
2	Кызыл-Кыя гуманитардык институтунун колледжи	Эксперименттик тайпа 25 студент	36%	40%	24%
		Байкоочу тайпа 25 студент	24%	44%	20%
3	ОшТУнун гуманитардык-технологиялык колледжи	Эксперименттик тайпа 25 студент	28%	44%	28%
		Байкоочу тайпа 25 студент	24%	44%	32%
4	ЖАМУнун Жалал-Абад колледжи	Эксперименттик тайпа 26 студент	35%	46%	19%
		Байкоочу тайпа 26 студент	31%	38%	31%
	Жалпы	Эксперименттик тайпалар 103 студент	33,9%	44,6%	21,3%
		Байкоочу тайпа 103 студент	27,1%	46,6%	26,2%

Жогорудагы таблицадан көрүнгөндөй, жалпы төрт колледжди алганда жогорку деңгээл тажрыйба тобунда (тт) – 33,9%, орто деңгээл – 44,6%, төмөнкү деңгээл – 21,3 %ды түздү. Ал эми байкоо тобунда (бт) жогорку деңгээл – 27,1%, орто деңгээл – 46,6%, төмөнкү деңгээл – 26,2%ды түздү. Мындагы айырма тажрыйба тобунда жогорку деңгээлдегилер байкоо тобундагыларга салыштырмалуу 6,8 %га көп да, төмөнкү деңгээлдер 4,9%га аз.

Колледждердеги кыргыз тили сабактарында биз сунуштаган коммуниктивдик компетенцияга негизделген технологияларды колдонуу аркылуу студенттердин коммуниктивдик компетенттүүлүгүн калыптандырууга жана өнүктүрүүгө коюлган пайыз жогорулады, демек окуу-

тарбия процессине изилдөөнүн практикалык сунуштарын жайылтууга негиз бар деген жыйынтык чыгарууга болот.

Кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологияларын өнүктүрүүдө, сабак процессинин натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн заманбап коммуникативдик компетенттүүлүккө негизделген усулдарды колдонуу, кеп ишмердүүлүгүнүн түрлөрүн пландуу пайдалануу, аларды санариптик технологиялар менен айкалыштыруунун мааниси зор экендигин илимий ишибиздин эксперименталдык бөлүгү далилдеди. Ошондой эле студенттердин баарлашуу көндүмдөрүн калыптандырып, өркүндөтүүгө карата иштиктүү методикалык-практикалык сунуштар берилди.

Үчүнчү бап «Колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенцияга негиздеп окутуунун технологиялары» деп аталып, анда кыргыз тили боюнча өтүлүүчү ар бир сабак коммуникативдик көндүмдөрдү калыптандырууга багытталышы тууралуу айтылды. Сабакта студенттер сүйлөй билүүдө, маектешүүдө, баарлашуунун, лексикалык, грамматикалык материалдарды пайдалануу менен оозеки, жазуу түрүндөгү байланыштуу кебинин, башкаларды уга билүү менен, өзүнүн ой-пикир, көз карашын далилдеп, коргой алуунун көндүмдөрүнө ээ болууга милдеттүү. Студенттер коммуникативдик жөндөмдүүлүктөрдү калыптандыруу үчүн барынан мурда сүйлөмдөр грамматикалык жана лексикалык жактан туура түзүлүшү жана сүйлөшүп жаткан экинчи жакка түшүнүктүү болушу үчүн тилдик билимдерге ээ болушу керек.

Тил илиминин тарыхын алып карасак, сүйлөө маданияты, чеберчилиги сыяктуу коммуникативдик аспектиге кийинчерээк эле көңүл бурула баштаганы белгилүү. Андан сөз ченемдик лингвистикадан, тилдик бирдиктерди синхрондук абалда сыпаттоодон коммуникативдик лингвистикага, тилди турмушта колдонуунун практикалык маселелерин изилдөөгө өтүү процесси башталат. Мына ушунун натыйжасында тил илиминде «ченем», «байланыштуу кеп», «кеп маданияты», «чечендик өнөр» сыяктуу жаңы тармактар, окуулар, илимдер башка тилдерде калыптанган. Ал эми кыргыз тил илиминде бул багыттардагы изилдөөлөр дагы деле изилдөөнүн үстүндө.

Үчүнчү баптын биринчи бөлүмү «Коммуникативдик компетенттүүлүктүн методикалык нагиздери» деп аталып, анда коммуникативдүүлүктүн иш жүзүнө ашуу жолдору тил менен байланышта каралат. Тилдик компетенциясыз коммуникативдик компетенция түзүлүшү мүмкүн эмес. Коммуникативдик компетенция компетенттүүлүктөрдүн негизгилеринин бири болуп саналат жана аны түптөө окуу процессинин бардык предметтик тармактары менен камсыз болушу керек.

Кыргыз тилинде маалымат алуу менен студент аны өз турмушунда кеңири колдоно алат. Себеби, коммуникативдүүлүккө багытталган кыргыз тили сабагы студенттердин өз эне тилинде туура сүйлөөсүнө, өз оюн башкаларга ачык, так жеткире билүүсүнө, баарлашуу чеберчилигине, оозеки кеп ишмердүүлүгүнө, маектешүү, пикирлешүү, баяндама, дил баян, эссе жаза

алуусуна өбөлгө түзөт. Кептин ар түрдүү стилдери жана түрлөрү боюнча практикалык иштерди аткара алуусу, кырдаал шартка ылайык логикалуу, далилдүү сүйлөй билүүсүнө, иш кагаздарынын үлгүлөрүн даярдай алуусуна, тактап айтканда, кыргыз тили сабагынан алган билгичтик, көндүмдөрүн өзүнүн турмушунда кенен пайдалануу менен, муктаждыктарын канааттандыра алуусуна жетиштирет.

Үчүнчү баптын экинчи бөлүмү «*Кыргыз тилин коммуникативдик багытта окутуунун психологиялык негиздери*» деп аталып, анда коммуникативдүүлүктүн ишке ашуу жолу психология менен да байланышта тураарлыгына бир нече окумуштуулардын илимий пикирлерин атап көрсөтүү менен кыргыз тилин коммуникативдик багытта окутууда анын психологиялык негиздерин аныктап алуунун теориялык жана практикалык мааниси бар экендиги иште айтылат. Бул жагын эске алып, орус педагогу К.Д. Ушинский «Психологиялык илим педагогиканы үйрөнүү үчүн маанилүү кызыгууну туудурат, себеби ал бизди психологиялык байкоолор менен көпчүлүк акылдуу жана тажрыйбалуу педагогдорду жана эң башкысы биздин көңүлүбүзгө байкоого алынбай калынуучу предметке биздин жеке оюубузду көңүл буруубузду туура багыттайт» - деп көрсөтөт.

Окутуучу студенттердин сабакка жакшы көңүл буруусуна, жетишүүсүнө жана окуу иштерин ийгиликтүү чечүүнүн бирден-бир зарыл шарты болуп эсептелет. Чындыгында эле, колледждин курагындагы студенттер өтүлүп жаткан сабакка тиешелүү даражада көңүл бурбаса, анда окуу жайында сабак берген окутуучу каалагандай натыйжага жетишүүгө мүмкүн эмес. Турмушта көрбөгөн, билбеген, укпаган нерсени, тактап айтканда предметти окуп-үйрөнүү процессинде таанып билмейинче кабыл албайт.

Көрүнүктүү психолог И.А. Зимняя «Балдардын психологиялык өнүгүүсү сырткы чөйрөнү кабыл алуу жолу менен жүрөт. Баланын өсүп чоңоюшунун жүрүшүндө кабыл алуу процессинин ырааттуу калыптанышында эң жакшы мисал болуп, анын сөздү кабыл алуусу саналат» -деп айтат. Студент уккан жаңы сөздү кабыл алуу менен, сөзүн күнүмдүк турмушта өз алдынча пайдалана алат жана аны сүйлөшүү практикасынын активдүүлүгүнө жараша андан ары уланта билет.

Үчүнчү баптын үчүнчү бөлүмү «*Колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун интерактивдүү методдору*» деп аталды. Азыркы учурда окутуу-үйрөтүү процессинде интерактивдүү методдорду колдонуунун артыкчылыктары, натыйжалуулугу тууралуу көп жазыла баштады. Бул кыргыз тилин колледждерде компетенттүүлүккө негиздеп окутууда интерактивдүү методдорду колдонуунун алгылыктуулугун толук таанып, ишибизде бир нече конкреттүү методдорду пайдаланууну сунуш кылдык. Ошондой эле окутуунун айрым активдүү формалары жөнүндө да маалыматтар берилди.

Багытына байланышкан кесиптик текст түзүүгө, баарлашууга машыктыруучу ыкма үч баскычта ишке ашты. Кыргыз тили сабагы жандуу сүйлөшүүнүн, ой бөлүшүп, маалымат алмашуунун сабагы болушу зарылдыгын

баса белгилеген окумуштуу Ж. Чымановдун пикирин алгылыктуу деп эсептеп, биринчи баскычта *«Конкреттүү кырдаалды талдоо» ыкмасын* пайдаланууну туура таптык. Студенттерди баарлашууга жана эркин сүйлөшүүгө, өз оюн айтууга көнүктүрүү максатында окуу жайда өткөрүлгөн бир нече иш-чаралары тууралуу суроо-жооп, аңгемелешүүлөр жүрдү.

Экинчи баскычта «Аргумент» ыкмасы пайдаланылды. Мында студентти өз оюн так далилдүү сүйлөөгө көнүктүрө алдык. Сабактын коюлган максаттарын бири-бирине байланыштырууда жана күтүлүүчү натыйжага жетүүгө пайдаландык. Бул ыкманы пайдалануу менен студенттер өз оюн далилдүү сүйлөөгө көнүктү, өтүлгөн тема менен жаңы теманы жүргүзүүдө студентти коммуникативдүүлүккө чыгарууда жогорку натыйжа берди.

Ал эми үчүнчү баскычта «Бүтүн-бөлүк» жана «Угуңуз – сүйлөшүңүз – талкуулаңыз» стратегиялары болду. Ар бир студент аңгемелешүүдөгү «Түшүм» тууралуу маалыматтарды пайдаланып, айкын өткөн чакты катыштырып эссе жазышты. Жазылган эсселер дубалга илинип, студенттер кыдырып окуп кимге кайсы жазуу жаккандыгы жөнүндө талкуулашты. Тайпадагы ар бир студенттин сабакка активдүү катышуусуна кырдаал түзүлдү, окутуучу менен студенттин ортосунда мамиле эркин болду, сабак процессинде предметке кызыгуу пайда болуп, студенттин пикири, каалоосу, кызыгуусу көңүлдүн борборунда болду.

«Угуңуз – сүйлөшүңүз – талкуулаңыз» ыкмасы бул интерактивдүү окутуунун стратегиясы. Бул билимдин активдүү өздөштүрүлүшүнө өбөлгө түзөт, ар кандай деңгээлдеги даярдыгы бар окуучуларды мазмундуу ишке тартат. Студенттерге сабактын темасына байланыштуу 3 сөздү ойлонуп, жазуу сунушталат. Ал сөздөрүн катарлашына көрсөтүп, 6 сөздүн ичинен 1,5 мүнөттөн кийин 3 сөздү тандап жуптун атынан тайпага жарыялашат. Окутуучу ар бир жуптун сунуштаган 3 сөзүн панел доскага жазып, бардык сөздөрдөн 3 сөз тандатат. Талкуу учурунда ар бир сөз менен сүйлөм түзүшөт. Көнүгүүгө жалпы 5 – 6 минута жумшап, ушул убакыттын ичинде берилген тема боюнча лексиканы кайра-кайра кайталап, сөздү курамы боюнча талдоо, сөздүн өтмө мааниси маселелерин карап чыгышат.

Сабактын эң маанилүү, өзөктүү бөлүгү болгон өздөштүрүү жана бышыктоо этабында *«Сабак-театр» ыкмасы* пайдаланылды. Максат – бата менен каргыштын адам турмушундагы маанисин түшүнүүгө, тилдик каражаттарды кепте колдонууга, кырдаалды туура баамдоого, аны талдоого, ага карата өз пикирин туура ишенимдүү билдирүүгө көнүгүү, сабаттуу сүйлөшүү аркылуу түрдүү кырдаалдан, баарлашууга машыктыруу болду.

Кыргыз тилин окутуунун методикасы илиминде кыргыз тилин окутууда текстти колдонуунун теориялык жана практикалык маселелери соңку жылдары атайын изилдөөгө алынып, диссертациялык иштер жазылып, атайын методикалык эмгектер жарыяланып келгендигине назар салуу менен, бул маселе боюнча окумуштуу-педагогдор К.Д. Добаев, С.К. Рысбаев, Ж.А. Чыманов, А. Эшиев жана башкалардын эмгектерин белгилөөгө болот. Профессор К.Д. Добаев: «Текст - окутуу үчүн маалыматтын булагы, түшүнүүнүн

жана окуп үйрөнүүнүн объектиси»-деп аныктаса, Ж.А. Чыманов: «Текст-кыргыз тилин окутуунун мазмунунун негизги өзөгү» - катары карайт. Ал эми кыргыз Эл жазуучусу, профессор С.К. Рысбаев: «Текст-кеп ишмердүүлүгүнүн продуктусу, текстти окутууну этнопедагогикалык нукта өркүндөтүү проблемасы кыргыз педагогика илиминин алдында учурдагы актуалдуу маселе»-деп белгилеп, аны этнопедагогикалык негизде окутууну жана изилдөөнү маанилүү деп билдирет.

Сунушталган технологиялардын натыйжасында колледждерде студенттерде төмөнкүдөй компетенттүүлүктөр жогорулагандыгы диссертациянын эксперименталдык бөлүмүндө чагылдырылды: тилдик, коммуникативдик, социомаданий.

КОРУТУНДУ

Биздин «Кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологиялары» деп аталган диссертациялык изилдөөбүз боюнча төмөнкүдөй жыйынтык-корутундуга келдик:

1. Биринчи милдет «колледж», «коммуникативдүүлүк», «компетенция», «коммуникативдик компетенция», «окутуунун коммуникативдүүлүгү» деген түшүнүктөрдү тактоо аркылуу, кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуу тилди окутууга коюлуп жаткан соңку талаптарга жооп берет деген тыянакка келдик.

2. Экинчи милдет коммуникативдик компетенцияга негиздеп кыргыз тилин окутуунун технологияларын иштеп чыгуудагы изилдөөнүн материалдарын жана методдорун аныктоого байланыштуу коюлган. Изилдөөнүн материалдары катары коммуникация маселеси боюнча лингвистика, психология жана педагогика илимдеринин материалдары, кыргыз тилин эне тили катары окутуу боюнча иштелип чыккан нормативдик документтер, стандарттар, концепциялар жана программалары ж.б. эмгектер талдоого алынып, жалпылаштырылды. Ал эми изилдөөнүн методдору катары илимий-теориялык, практикалык-колдонмолук жана педагогикалык эксперимент методдору колдонулду. Алардын жыйынтыктары боюнча изилдөө ишибизге тактоолор, толуктоолор киргизилди.

3. Үчүнчү милдетибиз коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологияларын иштеп чыгуу болуп саналган. Мында педагогикалык-дидактикалык азыркы талаптарга ылайык кыргыз тилин окутуунун активдүү формаларын, интерактивдүү методдорун жана жолдорун иштеп чыктык, аларды сабактын фрагменти катары бердик.

Анда студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн арттыруучу «Конкреттүү кырдаалды талдоо» ыкмасы, «Аргумент» ыкмасы, «Бүтүн-бөлүк» ыкмасы, «Угуңуз-сүйлөшүңүз-талкуулаңыз» ыкмасы жана «Сабак-театр» ыкмасы ж.б. интерактивдүүлүккө багытталган ыкмалары

колдонулду. Алар менен жөнөкөй суроолор, тактоочу суроолор, багыттоочу суроолор, ойлонтуучу суроолор, чаташтыруучу суроолор, чыгармачыл суроолор, баалоочу суроолор берилди. Себеби колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологияларын өнүктүрүүдө, сабак процессинин натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн заманбап коммуникативдик усулдарды колдонуу, кеп ишмердүүлүгүнүн түрлөрүн пландуу пайдалануу, аларды санариптик технологиялар менен айкалыштыруунун мааниси зор экендиги илимий ишибиздин эксперименталдык бөлүгүндө аныкталды.

ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАР

Диссертациялык изилдөөдөн алынган жалпы жыйынтыктар колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик багытта окутууда төмөнкүдөй практикалык сунуштарды айтууга негиз берди:

1. Колледждерде кыргыз тилин окутуунун максаты менен мазмуну, окутуунун формалары жана каражаттары боюнча орто мектепте окутуудан айырмаланып, табигыйлык принцибине таянуу менен кесипке багыттап үйрөтүүгө басым коюлушу талапка ылайык.

2. Ар бир сабак студенттин эртеңки кесиби, ишмердүүлүгү менен байланышып, жандуу жана кызыктуу баарлашууга, турмуштук-социалдык суроо-талаптарды өз алдынча чечүүгө багытталышы зарыл. Анткени студенттерди коммуникативдик компетенттүүлүккө калыптандыруу азыркы күндөгү иш берүүчүлөрдүн (стейхолдерлер) суроо-талабы болууда.

3. Колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуу билим берүүнүн азыркы талабы экенин таанып-билүү жана колдонуу –бул зарылдык.

4. Колледждерде кыргыз тилин окутуунун типтүү программасын жана окуу китебин иштеп чыгуунун практикалык керектүүлүгү айкын.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН ТЕМАСЫ БОЮНЧА ЖАРЫЯЛАНГАН ЭМГЕКТЕРДИН ТИЗМЕСИ:

1. **Кашкариева, М. А.** Кыргыз тилин колледждерде окутуунун методикасын иштеп чыгуунун зарылдыктары жана багыттары [Текст] / М. А. Кашкариева // КУУнин Жарчысы - 2021. - № 4(108). – 59-65-бб.. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=48066555>

2. **Кашкариева, М. А.** Баарлашуунун педагогикалык жактан иштелиши [Текст] / М. А. Кашкариева // Актуальные научные исследования в современном мире. - 2022. - № 3 (83). – Часть 4. - 121-127-бб. <https://drive.google.com/file/d/19yKQgXRgwToi779Ea2zmv2acFrxx2RkS/view>

3. **Кашкариева, М. А.** Коммуникативдүүлүктүн лингвистикада изилдениши туурасында айрым маселелер [Текст] / М. А. Кашкариева //

Актуальные научные исследования в современном мире. - 2022. – № 3 (83). – Часть 4. - 114-120-бб.

<https://drive.google.com/file/d/19ykQgxRgwToi779Ea2zmv2acFrxx2RkS/view>

4. **Кашкариева, М. А.** Колледждерде кыргыз тилин окутууда коммуникативдик кырдаалга даярдоонун жолдору [Текст] / М. А. Кашкариева // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. - 2022. - № 2.- 295-298-бб.

<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=49605833>

5. **Кашкариева, М. А.** Role of Pedagogical Conditions in Organizing Students Independent Work using Information Communicative Technologies and Educating Future Teachers to Multiculturalism through Folk Traditions and Rituals [Текст] / Ч. Тыныбекова, С. Көчкөнбаева, М. Кашкариева // Journal of Positive School Psychology. - 2022. - Vol. 6. - № 4. – P. 10052–10059.

<https://journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/6307>

6. **Кашкариева, М.А.** Кыргыз тилин окутуудагы коммуникативдүүлүктүн психология менен байланышта каралышы [Текст] / М.А. Кашкариева // Илим. Билим. Техника. - 2022. - № 3 (75). - 155-160-бб.

<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=49900630>

7. **Кашкариева, М. А.** Коммуникативдик багытта окутуунун педагогикалык маселелери [Текст] / М. А. Кашкариева, А. К. Тентимишова // Илим. Билим. Техника. - 2023. - № 2(77). - 204-210-бб.

<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=53958556>

8. **Кашкариева, М. А.** Колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик багытта окутуунун психологиялык өзгөчөлүктөрү [Текст] / М. А. Кашкариева // ALATOO ACADEMIC STUDIES. - 2023. - № 2. - 68-81-бб.

<https://elibrary.ru/item.asp?id=52692580>

9. **Кашкариева, М. А.** Колледждерде кыргыз тилин google тиркемелери менен коммуникативдик компетенттүүлүккө багыттап окутуунун алгылыктуу жактары [Текст] / М. А. Кашкариева, Ж. А. Чыманов // ALATOO ACADEMIC STUDIES. - 2023. - № 3. - 281-287-бб. <https://elibrary.ru/item.asp?id=59632505>

10. **Кашкариева, М. А.** Кыргыз тилин моделдүү сабак менен окутууда коммуникативдүүлүккө даярдоо технологиялары [Текст] / М. А. Кашкариева // Актуальные научные исследования в современном мире. - 2023. - №11. – Том 2. - 178-184-бб.

11. **Кашкариева, М. А.** Колледждердеги студенттерди академиялык окуу жана жазуунун негизинде коммуникативдүүлүккө калыптандыруунун айрым технологиялары [Текст] / М. А. Кашкариева // Илим. Билим. Техника. - 2023. - № 3(78). - 252-259-бб. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=58733478>

Кашкариева Миргул Абибиллаевнанын «Кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетентүүлүккө негиздеп окутуунун технологиялары» атуу темасындагы 13.00.02- окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясынын

РЕЗЮМЕСИ

Түйүндүү сөздөр: колледж, «Кыргыз тили» предмети, коммуникативдик компетенция, компетентүүлүк, окутуунун салттуу усулдары, окутуунун интерактивдүү методдору, эксперимент.

Изилдөөнүн объектиси: Кыргыз тилин колледждерде коммуникативүүлүккө негиздеп окутуу жараяны.

Изилдөөнүн предмети: колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутууну калыптандыруу.

Изилдөөнүн максаты: студенттердин кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологияларын иштеп чыгуу, жыйынтыктарын эксперименттик текшерүүлөрдөн өткөрүү, практикада колдонууга сунуш кылуу.

Методдору: Илимий- теориялык методу, талдоо жана жалпылоо методу, эксперименталдык методдору, сурамжылоо жана аңгемелешүү методу, практикалык тажрыйбаларды талдоо жана жалпылаштыруу методу.

Илимий жаңылыгы: Коммуникациянын лингвистика менен психология илимдеринде изилдениши иликтөөгө алынып, алардын педагогикада иштелип чыгышы талдоого алынуу менен кыргыз тилин окутууда пайдалануунун теориялык маселелери аныкталып берилгендигинде. Студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүнүн негизги каражаты катары кеп ишмердүүлүгү алынгандыгында. Коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуу технологияларынын иштелип чыгышында.

Практикалык мааниси: Изилдөөдөн алынган натыйжалар, практикалык сунуштар, сабактын моделдери, технологиялары колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутууга даяр маалыматтарды бере алат. Кыргыз тили сабагынын мазмунун, окутуунун ык-жолдорун өркүндөтүүгө, окутуунун натыйжаларын жакшыртууга кызмат кылат. Жогорку окуу жайларынын кыргыз тили жана адабияты профилине даярдалып жаткан студенттери үчүн «Кыргыз тилин окутуунун усулу» дисциплинасын окутууда курстук, бүтүрүүчү квалификациялык иштерди аткарууда өбөлгө болот.

РЕЗЮМЕ

диссертации Кашкариевой Миргул Абибиллаевны тему: «Технологии обучения кыргызскому языку в колледжах на основе коммуникативной компетентности» на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения и воспитания (кыргызский язык)

Ключевые слова: колледж, предмет «Кыргызский язык», коммуникативная компетентность, компетентность, традиционные методы обучения, интерактивные методы обучения, эксперимент.

Объект исследования: процесс обучения кыргызскому языку в колледжах на основе коммуникативности.

Предмет исследования: формирование преподавания кыргызского языка в колледжах на основе коммуникативной компетентности.

Цель исследования: разработать технологии обучения кыргызскому языку студентов на основе коммуникативной компетентности, провести экспериментальную проверку результатов и рекомендовать их для практического использования.

Методы исследования: научно-теоретический метод, метод анализа и обобщения, экспериментальные методы, метод опроса и интервью, метод анализа практического опыта и метод обобщения.

Научная новизна исследования: исследуются вопросы общения в лингвистике и психологии, анализируется их развитие в педагогике, определяются теоретические вопросы использования кыргызского языка в обучении. Речевая деятельность рассматривается как основное средство совершенствования коммуникативной компетентности студентов. В разработке технологий обучения, основанных на коммуникативной компетентности.

Практическая значимость исследования: Результаты исследований, практические рекомендации, модели уроков, технологии могут предоставить готовую информацию для преподавания кыргызского языка в вузах и колледжах на основе коммуникативной компетенции и служат совершенствованию содержания урока кыргызского языка, методов преподавания, улучшению результатов обучения. Для студентов высших учебных заведений, готовящихся по профилю кыргызский язык и литература, преподавание дисциплины «Методика преподавания кыргызского языка» облегчит выполнение курсовых и дипломных квалификационных работ.

SUMMARY

of the dissertation work on the theme Technologies for teaching the Kyrgyz language in colleges based on communicative competence» by Kashkariyeva Mirgul Abibillaevna to get the academic degree of Candidate of Pedagogical Sciences on the specialty 13.00.02-Theory and methods of teaching and upbringing (Kyrgyz language)

Key words: college, "Kyrgyz language" course, communicative competence, competence, traditional methods of teaching, interactive methods of teaching, experiment.

Object of study: the process of teaching the Kyrgyz language in universities based on communicative skills.

Subject of research: the formation of teaching the Kyrgyz language in universities based on communicative competence.

Purpose of the study: to develop technologies for teaching the Kyrgyz language to students based on communicative competence, conduct an experimental test of the results and recommend them for practical use. Research methods: scientific-theoretical method, method of analysis and generalization, experimental methods, survey and interview method, method of analysis of practical experience and generalization method.

Scientific novelty of the research: issues of communication in linguistics and psychology are explored, their development in pedagogy is analyzed, theoretical issues of using the Kyrgyz language in teaching are determined. Speech activity is considered as the main means of improving the communicative competence of students. In the development of learning technologies based on communicative competence.

The practical significance of the research: Research results, practical recommendations, lesson models, technologies can provide ready-made information for teaching the Kyrgyz language in universities based on communicative competence. It serves to improve the content of the Kyrgyz language lesson, teaching methods, and improve learning outcomes. For students of higher educational institutions preparing for a major in the Kyrgyz language and literature, teaching the discipline "Methodology of teaching the Kyrgyz language" will facilitate the completion of coursework and diploma qualification papers.

Кагаздын форматы 60 x 90/16. Көлөмү 1,5 б.т.
Кеңсе кагазы. Тиражы 50 нуска.
«Соф Басмасы» ЖЧК тарабынан басылып чыкты.
720020, Бишкек ш., Ахунбаева көч., 92